

Maria ALDEA
(Universitatea „Babeș-Bolyai”,
Cluj-Napoca) | **Terminologia artelor plastice.
O abordare lexicografică**

Abstract: (Fine Arts' Terminology. A Lexicographical Approach) In this paper I discuss the manner in which the Fine Arts' terminology (architecture, painting, sculpture) is recorded and treated by Ion Costinescu in the *Vocabularu romano-francesu* [The Romanian-French Vocabulary] (Bucharest, 1870), highlighting the typology of terms, the graphical forms they occurred (i.e. terminological syntagms or not) and their origin.

Keywords: *lexicography, Ion Costinescu, fine arts, architecture, sculpture, painting.*

Rezumat: În această lucrare studiem modul în care este consemnată și tratată terminologia artelor plastice (arhitectură, pictură, sculptură) în *Vocabularu romano-francesu* (București, 1870), elaborat de Ion Costinescu, evidențiind tipologia termenilor, expresia grafică sub care se prezintă (sintagme terminologice sau nu) și originea acestora.

Cuvinte-cheie: *lexicografie, Ion Costinescu, arte plastice, arhitectură, sculptură, pictură.*

1. În această lucrare, ne propunem să luăm în discuție câmpul lexical al artelor plastice, mai exact să observăm modul în care termenii din domeniul arhitecturii, al picturii și al sculpturii sunt consemnați și tratați în *Vocabularu romano-francesu* (abreviat, de aici, VRF), elaborat de I. Costinescu. O atare analiză va oferi încă un punct de vedere în legătură cu conservatorismul sau modernizarea terminologică în domeniul artelor plastice.

2. Incluse în categoria artelor frumoase, alături de „elocvență, poezie, muzică și danț” (s.v. *artă*), artele plastice (s.v. *arhitectură*; *dessemnă*; *sculptură*, *sculptare*; *zugrăvellă*, *zugrăvire*) ocupă, în VRF, comparativ cu alte domenii, un loc destul de redus. Criteriul de selecție a unităților lexicale ce alcătuiesc corpusul nostru îl reprezintă prezența marcajului diatehnic în microstructura articolelor, și anume a mărcilor *termen de arhitectură*, *termen de pictură* și *termen de sculptură*. Aceste sintagme ce atenționează în legătură cu întrebuințarea specializată a unității lexicale sunt redată sub mai multe forme grafice: *t. de arh.*, *t. de arhi.*, *t. de arhit.*, *t. de arht.*, *t. de pic.*, *t. de pict.*, *t. de sculpt.*

Așadar, materialul lexical supus analizei este ilustrat de 35 de articole, dintre care în 16 articole sunt tratați termeni de arhitectură, în 12 articole – termeni de pictură,

într-un articol – un termen de sculptură, iar în șase articole – termeni întrebuințați atât în pictură, și sculptură, cât și în pictură și desen, ori în arhitectură și pictură.

2.1. Cuvântul-titlu este redat în cele mai multe intrări (31) printr-o singură unitate lexicală, dar și prin două (două intrări), respectiv trei unități lexicale (două intrări). După etichetarea redactorului, lemele aparțin clasei lexico-gramaticale a substantivului (27 articole), a adjectivului (un articol) și a verbului redat prin forma de infinitiv lung (cinci articole). În două articole, lema este încadrată morfologic în clasa substantivului și a adjectivului, respectiv în clasa verbului la modul supin și a substantivului neutru.

2.2. În ceea ce privește corpul articolului de dicționar, analiza definițiilor ne permite să delimităm două categorii de articole; pe de o parte, articole în care cuvântul-titlu este explicat exclusiv prin sensul specializat și, pe de altă parte, articole în care cuvântul-titlu este tratat ca o vocabulă comună care, pe lângă sensul de bază, a dezvoltat unul sau mai multe sensuri specializate. Notăm că, pentru trei dintre cuvintele-titlu, sensul specializat se dobândește doar în sintagmă: *un apus de soare* „un tablou ce reprezintă soarele la apus sau în apus” (s.v. *apusă-â*), *limbăgiul artei* „se zice de talentul d-a desemna, d-a compune și întrebuința culorele; despre toate meșteșurile ce aparțin la partea mecanică a artei” (s.v. *limbăgiu, langăgiu*), *a poza modelul* „a așeza într-un chip convenabil persoana după care voiește cineva a desemna” (s.v. *posare*).

2.3. Mai mult, în funcție de semantismul lor, de ceea ce desemnează, acești termeni pot fi repartizați în următoarele sfere semantice:

(a) în pictură:

→ noțiuni de tehnică a picturii: *reflet* („reflexiunea luminei sau culorii unui corp asupra altuia”; s.v. *refletu*); *ponderație* („compunerea figurilor, echilibrul lor d-a nu fi una mai mare decât alta”; s.v. *ponderațiune, ponderație, ponderare*); *poză* („atitudinea în care artistul pune pe cineva spre a-i servi de model în compunerea unui tablou sau portret”; s.v. *posă*);

→ elemente sau simboluri picturale: *aureolă* („cerc luminos împregiurul capului la sânti; gradul de mărire care deosebește pe sânti în ceriu”; s.v. *aureolă*); *heruvim* („cap de copil cu aripe”; s.v. *heruvim*);

→ materie și marcă: *fond* („materia pe care se face un tablou; vâpseaua așternută pe această materie; câmpul ce împresoară un obiect zugrăvit”; s.v. *fundu*); *atribut* („semnul prin care se deosebește o figură mitologică sau alegorică de alte figuri sau de alte lucruri”; s.v. *atributu*);

→ culoare: *carnație* („zugrăvire de cărnuri; colorarea cărnurilor în zugrăvie”; s.v. *carnațiă*);

→ imagini: *apus* („un tablou ce reprezintă soarele la apus sau în apus”; s.v. *apusă*); *orizont* („partea tabloului unde înfățișează cerul îmbinându-se cu pământul”; s.v. *orizontu* și *orizonte*);

→ acțiuni: *a poza modelul*, *a așeza într-un chip convenabil persoana după care voiește cineva a desemna*; s.v. *posare*); *a refle<c>ta* („a refle<c>ta, a răsfrânge lumina și culora pe obiectul sau corpul vecin”; s.v. *refletare*);

(b) în arhitectură:

→ elemente arhitecturale: *arcadă* („boltitură, arcuire, căscătură, aducere în chip de arc de edificațiune, de arc de zidărie”; s.v. *arcadă*); *ancoră* („scoabă de fier cu care se prinde ceva”; s.v. *ancoră*); *astragal* („brâu, rond care încongioară căpetâiul de sus al unei coloane”; s.v. *astragal*); *atlant* („figură de om care ține loc de coloană spre a sprijini ceva la o zidire. Se zice și *cariatidă*”; s.v. *atlantă*); *atic* („cat mic d-asupra cornișului de sus al unei case, al unei zidiri”; s.v. *atticâ*); *arceu* („boltitură de ușă, ori de fereastră; un ornament de sculptură”; s.v. *arceu*); *arc* („bolta sau întorsura unei bolți formată de una sau de mai multe părți ale cercului”; s.v. *arc*); *bandeletă* („ciubuce, chenaruri mici ce se trag pe murii unei camere”; s.v. *bandeletă*); *cariatidă* („figură de femeie, ori de bărbat etc. care ține pe cap o cornișă, un balcon etc.”; s.v. *cariatidă*); *friză* („spațiu între chenaruri; chenarurile, ciubucele trase pe o zidire”; s.v. *frisă*); *hipogeu* („săpătură, găunoșitură, gang, zidire pe sub pământ la cei vechi unde se puneau morții care pierdeau dreptul d-a fi arși”; s.v. *ipogeu*); *capitel* („ornament în capul coloanelor, partea superioară a unei coloane; orice fel de ornament făcut în partea superioară a zidărilor”; s.v. *capitel*);

→ stiluri arhitecturale: *areostil* („zidire ale cărui coloane sunt foarte depărtate una de alta”; s.v. *areostil*); *atic* („aticesc; care are relațiune cu maniera și cu gustul ateneilor antici”; s.v. *attic-â*);

→ imagini: *poză* („punerea, așezarea unor pietre: *poza primei pietre la un monument*, ceremonie de inauguratie a unui monument unde un personagiu însemnat este invitat a pune cea d-întăi peatră”; s.v. *posă*);

→ acțiuni: *a poza* („a pune, a fixa. Se zice de pietrele unei zidării etc.”; s.v. *posare*).

(c) în sculptură:

→ acțiuni: *a modela* („a modela, a face de pământ sau de ceară modelul unui obiect ce voiește să-l lucreze în piatră, în metal etc.”; s.v. *modelare*).

Tot aici semnalăm că unul și același termen (un semnificant purtător al aceluiași semnificat) poate fi întrebuințat în două sau mai multe domenii; de exemplu, și în pictură și în sculptură, termenul *arabescuri* semnifică „ornamente de ramuri, de frunze și de figure împleticite” (s.v. *arabescuri*), ori termenul *expresie* ce înseamnă „reprezintățiune vie și naturală a pasiunilor” (s.v. *expressiune*, *expressie*, *exprimare*).

2.4. Referitor la originea acestora, notăm că, exceptând pe *apus* (< lat. *appono*, -*us*, -*a*, -*um*), formă de participiu al verbului *a apune*, și *arc* (< lat. *arcus*), ambii moșteniți din latină, cei mai mulți sunt fie împrumuturi directe:

→ din latina medievală: rom. *capitel* < lat. neol. *capitellum*;

→ din franceză: rom. *arcadă* < fr. *arcade*; rom. *ancoră* < fr. *ancrer*; rom. *friză* < fr. *frise*, rom. *areostil* < fr. *aréostyle*; rom. *cariatidă* < fr. *caryatide*; rom. *carnație* < fr. *carnation*; rom. *poză* < fr. *pose*; rom. *poza* < fr. *poser*; rom. *langagiu* < fr. *langage*; rom. *reflet* (< fr. *reflet*);

→ din slavă: rom. *heruvim* < vsl. *heruvimŭ*;

→ din neogreacă: rom. *tipar* < ngr. *τύπαρι(ov)*,

fie împrumuturi cu o cale de pătrundere multiplă:

→ din italiană și latină: rom. *capitel* < it. *capitello*, lat. *capitellum*;
 → din franceză și italiană: rom. *atlant* < fr., it. *atlante*; rom. *arabesc* < it. *arabesco*, fr. *arabesque*;
 → din latină și franceză: rom. *aureolă* < fr. *auréole*, lat. *aureola*; rom. *atribut* < fr. *attribut*, lat. *attributum*; rom. *orizont* < fr., lat. *horizon*; rom. *ponderație* < fr. *pondération*, lat. *ponderatio*; rom. *expresie* < lat. *expressio*, fr. *expression*; rom. *fond* < fr. *fond*, lat. *fundus*; rom. *hipogeu* < fr. *hypogée*, lat. *hypogeum*;
 → din franceză, latină și italiană: rom. *astragal* < fr. *astragale*, lat. *astragalus*, it. *astragalo*;
 → din franceză, latină și neogreacă: rom. *atic* < fr. *attique*, lat. *atticus*, gr. *αττικός*,
 ori sunt creații interne de la baze împrumutate din latina medievală și franceză: rom. *ponderare* < *pondera* (< lat. med. *pondere*, fr. *ponderer*) + *-re* (< lat. *-re*); rom. *exprimare* < *exprima* (< fr. *exprimer*) + *-re* (< lat. *-re*); rom. *refle<c>tare* < *refle<c>ta* (< fr. *refléter*, lat. *reflectare*) + *-re* (< lat. *-re*); rom. *modelare* < *modela* (< fr. *modeler*) + *-re* (< lat. *-re*) etc.

3. În încheiere, notăm câteva constatări.

3.1. În decursul a circa 150 de ani, unii dintre termenii inventariați și-au modificat nu doar expresia grafică în conformitate cu evoluția normelor ortografice (de exemplu, actualul *ancoră*, față de *ancorâ*; actualul *apus*, față de *appusû*; actualul *atic*, față de *atticû*; actualul *friză*, față de *frisâ*; actualul *hipogeu*, față de *ipogeu*), ci și apartenența gramaticală, integrându-se astăzi subclasei substantivelor neutre (de exemplu, actualul neutru *atic*, față de forma anterioară de feminin *atică*; actualul neutru *areostil*, față de forma anterioară de masculin *areostil*) sau subclasei masculinelor (de exemplu, actualul masculin *atlant*, față de forma anterioară de feminin *atlantă*), ori având atât formă de singular, cât și de plural (de exemplu, actualul *arabesc*, *-uri*, față de forma anterioară de plurale tantum *arabescuri*).

3.2. Din punct de vedere semantic, câteva dintre unitățile lexicale funcționează exclusiv în limbajul comun, pierzându-și sensul specializat (de exemplu, *apus*, *atribut*, *orizont*).

3.3. Preferința pentru împrumuturile substantivale neolatine (din latina medievală, din franceză, din italiană).

3.4. Cuvintele-titlu consemnate în cele 35 de articole aici investigate evidențiază o terminologie preponderent conservatoare în domeniul artelor plastice, în sensul în care, exceptând șase termeni care nu sunt consemnați nici în dicționarele contemporane ale limbii române, nici în dicționarele de artă, respectiv trei termeni care și-au pierdut sensul specializat, toți ceilalți sunt în circulație și astăzi (vezi Popescu I: 1995; Popescu II: 1998).

Corpus

Ancorâ. *s.f.* Anghiră, rac prin care se oprește o navă după voința navigatorului. *t. de arh.* Scoabă de fier cu care se prinde ceva. *Ancre.* A arunca ancora. *Mouiller l'ancre.* *fig.* Aceasta este ancora noastră de mântuire: este singurul mijloc de scăpare. *C'est notre ancre de salut.* – Ancora este simbolul speranții.

Appusă-â. *sup.* Vezi *appunere.* – *s.etr.* Se zice de apunerea soarelui. *Couchant.* – Partea despre apusul soarelui. Vezi *occident, vest.* *Apusul soarelui:* sântirea, scăpătarea soarelui sub orizont. *Le coucher du soleil.* *t. de pict.* *Un apus de soare:* un tablou ce reprezintă soarele la apus sau în apus. *Un coucher de soleil.*

Arabescuri. *s.etr. plr. t. de pict. și scul.* Ornamente de ramuri, de frunze și de figure împleticite. *Arabesques.*

Arcadă. *s.f. t. de arh.* Boltitură, arcuire, căscătură, aducere în chip de arc de edificațiune, de arc de zidărie. *Cintre, Arcade.* *Arcade de verdeață:* bolte de verdeață. *Des arcades de verdure.*

Arceu. *s.etr. t. de arhit.* Boltitură de ușă, ori de fereastră. – Un ornament de sculptură. – *t. de hir.* Instrument în formă de arc în care se așează un picior smintit. *Arceau.*

Arcu. *s.etr.* Armă antică cu care se arunca săgeți. – *t. de geom.* O parte din cerc mai mică decât jumătate. – *t. de arhi.* Bolta sau întorsura unei bolți formată de una sau de mai multe părți ale cercului. – *Arc.* *Arc de triumf:* monument care se compune din porți ornate cu figure și inscripțiuni spre amintirea unei mari isprăvi sau biruințe. *Arc de triomphe, Arc triomphal.*

Areostilă. *s.m. t. de arht.* Zidire ale cărui coloane sunt foarte depărtate una de alta. *Aréostyle.*

Arhitectură. *s.f.* Artă de a face calculul, planul unui edificiu, de a închipui mai dinainte cele necesarii în calitate și în cantitate pentru o zidărie. *Architecture.* *Arhitectură militară:* artă de a construi o cetate. *Architecture militaire.* *Arhitectură navală:* artă de a face, de a construi nave, vase, bastimente. *Architecture navale.* *Arhitectură idraulică:* artă de a face machine pentru ducerea apei la fontâni. *Architecture hydraulique.*

Artă. *s.f.* Metodă de a face bine un lucru, meșteșug de a lucra, d-a opera după oarecare regulă; adunarea, copriinderea într-un tot a acestor regulă. – Totul al meștrilor, al experiențelor, al invențiunilor spre a reuși. *Art.* *Arte libere:* artele la care se cere mai mult puterea spiritului. *Arts liberaux.* *Arte mecanice:* arte la care se cere mai mult puterea corpului, întrebuințarea machinelor. *Arts mecaniques.* *Arte frumoase:* artă elocinții, a poeziei, a picturii, a sculpturii, a arhitecturii, a muzicii, a danțului. – *Beaux-arts.* Talent, istețime; iscusință.

Astragală. *s.m. t. de arh.* Brâu, rond care încongioară căpetâiul de sus al unei coloane. *t. de anat.* Arșicul gleznelor. – *t. de bot.* Un feliu de plantă. *Astragale.*

Atlantă. *s.f. t. de arh.* Figură de om care ține loc de coloană spre a sprijini ceva la o zidire. Se zice și *cariatidă.* *Atlante.*

Attică. *s.f. t. de arh.* Cat mic d-asupra cornișului de sus al unei case, al unei zidiri. *Attique.*

Atticū-â. *adi. t. de arh.* Aticesc; care are relațiune cu maniera și cu gustul ateneilor antici. *Attique.*

Attributū. *s. etr.* Proprietate, însușire particulară a unui lucru, a unei ființe. *t. de pic.* Semnul prin care se deosebește o figură mitologică sau alegorică de alte figuri sau de alte lucruri. – *t. de log.* Ce<e>a ce se întărește, ori se tăgăduiește de subiectul unei propozițiuni. *Attribut.*

Aureolă. *s.f. t. de pic.* Cerc luminos împregiurul capului la sânți. Gradul de mărire care deosebește pe sânți în ceriu. *Auréole.*

Avan-corpū. *s.etr. t. de arh.* Partea scoasă, ieșită afară dintr-o zidire. *Avant-corps.*

Bandeletă. *s.f.* Panglică, cordelă, legătură mică. *t. de arhit.* Ciubuce, chenaruri mici ce se trag pe murii unei camere. *Bandelette.*

Capitelū. *s. etr. t. de arh.* Ornament în capul coloanelor, partea superioară a unei coloane. Orice fel de ornament făcut în partea superioară a zidărilor. *Chapiteau.*

Cariatidă. *s.f. t. de arhit.* Figură de femeie, ori de bărbat etc. care ține pe cap o cornișă, un balcon etc. *Cariatide.*

Carnațiă. *s.f. t. de pic.* Zugrăvire de cărnuri. Colorarea cărnurilor în zugrăvie. – Colora pielii omului. *Carnation.*

Colarinū. *s.m. t. de arh.* Ornament la capitelul coloanelor toscane și doric. *Colarin.*

Dessemnū. *s.etr.* Planul, proiectul și profilul unui uvrăgiu ce cineva voiește a face. – Reprezentațiunea unei sau mai multor figure dintr-un peisagiu, dintr-o bucată de arhitectură etc. – Arta ce învață a face astfel de reprezentațiuni. – Simplă delineațiune și conture ale figurelor unui tablou.

Expressiune, Expressie, Exprimare. *s.f.* Fapta d-a exprima suncul, mustul oarecărui lucru. – Maniera cu care se serve cineva spre a exprima ceea ce are a zice. – În *t. de pict., de sculpt.* Represintațiune vie și naturală a pasiunilor. – În *mus.* Coloră vie, animată și energică ce însoțește ideile și sentimentele reprezentate prin muzică. – Aer, fizionomie, căutătură ce exprimă ceea ce se petrece în suflet de bucurie, ori de durere. *Expression.*

Fondare. *v.s.* A fonda, a topi, a turna. *Fondre. A fonda metalele:* a le topi. *Fondre les métaux. A fonda un clopot, un tun, litere etc.* – *t. de med.* A fonda umezelele, zemurile: a le desface, a le resipi, a le face curgătoare. – *t. de pict.* A combina, a potrivi, a uni vâpselele astfel încât trecerea de la una la alta d-abia să se observe. *fig. A se fonda în lacrimi:* a se topi de plâns. *Fondre en larmes.* – A se amesteca, a se uni, a se combina. *Vezi turnare, topire.*

Frisă. *s.f.* Încrețitura părului, chiar părul încrețit, frizat. *t. de arhit.* Spațiu între chenaruri; chenarurile, ciubucele trase pe o zidire. *Frise.*

Fundū. *s.etr.* Partea cea mai adâncă sau mai dinîntu a unui lucru gol: *fundul unui puț, unei buți, unui sac. Le fond d'un puits, d'un tonneau, d'un sac.* – Baza apelor, a

mărilor sau suprafața uscatului pe care repausă apele. – Fundătura unui loc sau ceea ce este mai retras, mai depărtat dintr-un loc, dintr-o țară: *fundul unei păduri, unei provincii*. – *t. de pict.* Materia pe care se face un tablou. – Văpseaua așternută pe această materie. – Câmpul ce împresoară un obiect zugrăvit. – Esențialul unei afaceri, vezi *fond*. – *Fundul unei trăsuri*: partea opusă gurii trăsuri. – *Fundul unei buți*: doagele ce o închid pe la capete. – *fig.* Ceea ce este ascuns în sufletul omului. – *fig.* Se zice de o chestiune, de o afacere foarte încurcată că *n-are nici fund, nici margini. Elle n'a ni fond, ni rive*. – *Până-n fund. loc. adv.* *À fond; jusque au fond*. – *Fund de mare. Placel. Fund.* Se ia de multe ori în limbagiul familiar cu înțeles de *tabletă, de poliță, de scândurice*. Vezi aceste ziceri.

Graticulare. *v.s. t. de pict. și de dessem.* A graticula, a împărți un tablou și o pânză sau cârtie în pătrate spre a scoate o copie după acel tablou. *Graticuler*.

Heruvimă. *s.m.* Angel din horul al douăle, al primei ierarhii. – *t. de pict.* Cap de copil cu aripe. *Chérubin*.

Ipogeu. *s. și adi. t. de arhit.* Săpătură, găunoșitură, gang, zidire pe subt pământ la cei vechi unde se puneau morții care pierdeau dreptul d-a fi arși. *Hypogée*.

Limbagiū, Langagiū. *s.etr.* Idiomă, chipul d-a vorbi într-o limbă. – *Langage*. – Maniera d-a se exprima. – Stil. – Maniera d-a face să se înțeleagă oarecare lucru. – Vocea, strigarea, cântarea animalelor. – *t. de pict. Limbagiul artei*: se zice de talentul d-a desemna, d-a compune și întrebuița culorele; despre toate mejele ce aparțin la partea mecanică a artei. – Tot ce serve a face să se înțeleagă cugetarea fără a vorbi: *Limbagiul ochilor, a oftărilor*. – *Limbagiū, Limbă, Idioma, Dialectū, Patoa, Jargonū (sin.)*. *Limbagiū* convine la tot ce face sau pare a face să se cunoască cugetările. *Limbă* este totalitatea obiceiurilor proprii unei națiuni spre a exprima cugetările prin vorbă. – *Idioma* exprimă vederile particulare ale unei națiuni și întorsurile singularii ce ele ocazionez neapărat în maniera ei de a vorbi. *Dialect* este o manieră d-a vorbi aceeași (sic!) limbă într-un stat, relativ la alte maniere de vorbit aceeași limbă în alte state, precum sunt diferitele dialecte din Germania și Italia. – *Patoa* este acea obicei particular în maniera d-a vorbi o limbă, contrariu cu ceea ce se zice bunul uz, la o națiune sub un singur guvernământ. – *Jargon* este un langagiū particular oamenilor din oarecare staturi neînsemnate, precum sunt cerșetorii și încelătorii. – *Limbagiul* se serve de orice spre a manifesta cugetările. *Limbele* nu întrebuițez decât vorba, cuvântul. *Idiomele* și-au apropiat exclusiv un mod d-a vorbi care face dificilă traducțiunea cugetărilor dintr-o limbă într-alta. *Dialectele* produc în limba națională varietăți care displac câteodată înțelegerii, dar care sunt neapărat favorabile armoniei. – Expresiunile proprii în *patoa* sunt rămășițe din vechiul limbagiū național care, bine examinate, pot servi a face să i se afle origina.

Modelare. *v.s. t. de sculpt.* A modela, a face de pământ sau de ceară modelul unui obiect ce voiește să-l lucreze în piatră, în metal etc. – *fig.* A regula, a conforma, a potrivi după un model, a lua de model. *Modeler*.

Orizontū și Orizonte. *s.etr. t. de astr.* Plan care în orice punct al suprafeții pământului este tangent a aceluia suprafețe și perpendicular cu linia verticală. Părțile depărtate de privitor ale suprafeții pământului unde cerul se pare a se împreuna cu

pământul. *Horizon*. – *Orizont rațional*: planul orizontului raportat la centrul pământului și prelungit nemărginit în spațiu. *Horizon rationnel*. – *A lua înălțimea unei astre de pe orizont*: a măsura distanța, depărtarea unei stele de la orizont. *Prendre la hauteur d'un astre sur l'horizon*. – *t. de pict.* Partea tabloului unde înfățișează cerul îmbinându-se cu pământul. – *fig.* *Orizontul politic se întunecă*: se amenință resbel între puteri. *L'horizon politique se rembrunit*. – *Orizontul cunoștințelor se întinde, se desfășură din zi în zi*: cunoștințele, științele se întind din ce în ce mai mult. *L'horizon des connaissances s'étend de jour en jour*.

Ponderațiune, Ponderație, Ponderare. *s.f.* Fapta de a pondera. – *t. de fis.* Știința care determină echilibrul corpurilor și justele lor mișcări, conform legilor fizice. – *t. de pict.* Compunerea figurelor, echilibrul lor d-a nu fi una mai mare decât alta. *Pondération*.

Posare. *v.s.* A poza, a pune, a propune, a așeza. – *t. de archit.* A pune, a fixa. Se zice de pietrele unei zidării etc. – *fig.* *A poza un principiu sau pentru un principiu*: a stabili ca adevăr. *Poser un principe, pour principe*. – *A poza o chestiune*: a o preciza. *Poser une question*. – *t. de pict.* *A poza modelul*: a așeza într-un chip convenabil persoana după care voiește cineva a desemna. *Poser le modèle*. – *fig.* Se zice unei persoane că *poză* sau că *totd-auna poză*, că, adică, se crede totd-auna obligată d-a conserva o atitudine fie afectată, fie naturală, încât să producă efect sau să nu i se zică ceva de rău.

Posă. *s.f. t. de arhit.* Punerea, așezarea unor pietre. *Poza primei pietre la un monument*: ceremonie de inauguratie a unui monument unde un personaj însemnat este invitat a pune cea d-întăi piatră. – *t. de pict.* Atitudine în care artistul pune pe cineva spre a-i servi de model în compunerea unui tablou sau portret. – Ținerea corpului într-un chip sau altfel. *Pose*.

Refletare. *v.s. t. de pict.* A reflecta, a resfrânge lumina și culora pe obiectul sau corpul vecin. *Refléter*.

Refletū. *s.etr. t. de pict.* Reflexiunea luminei sau culorii unui corp asupra altuia: *refletele acestui tablou sunt bine înțelese*. *Reflet*.

Sculptare. *v.s.* A sculpta, a săpa în piatră, în lemn etc. o figură sau mai multe. *Sculpter*.

Sculptură, Sculptare. *s.f.* Lucrul sculptorului. – Arta d-a sculpta. *Sculpture*.

Țiparu. *s.etr.* *Vezi presă*. – *Țipar*: model, probă. *Vezi aceste ziceri*. – *Țipar*, termin de pictură, de scul<p>tură. *Vezi patron*.

Zugrăvellă, Zugrăvire. *s.f.* Lucrarea d-a zugrăvi, d-a face desemnuri, figuri, portrete cu culori. — Arta d-a zugrăvi. – Lucrul făcut, zugrăvit. – *fig.* Descriere viă și animată ce face un orator, un poet. *Peinture*.

Zugrăvire. *v.s.* A zugrăvi, a desemna cu culori figuri, portrete, lucruri etc. *a zugrăvi o bătălie, a zugrăvi pe cineva*: a face cu culori tabloul unei bătălii, a face portretul cuiva. *Peindre une bataille, peindre quelqu'un*. – A orna cu picture; *a zugrăvi o galerie. Peindre une galerie. fig.* A descrie și a reprezinta ceva sau pe cineva prin cuvânt, prin vorbire. – *A se zugrăvi*: a se reprizinta, a se areta vederii, ochilor: *aceste*

avantage se zugrăviau spiritului lor etc. Ces avantages se peignaient à leur esprit. – A se areta , a se vedea: bucuria, durerea se zugrăvia pe fruntea sa. La joie, la douleur se peint sur son front. – A-și spune defectele, calitățile. – fam. A-și zugrăvi părul: a-l văpsi ca să areate mai tânăr. Se peindre les cheveux.

Sigle

- DELR – *Dicționarul etimologic al limbii române (DELR)*, volumul I. A–B, 2011; volumul II. Litera C. Partea I. CA–Cizmă, 2015. București: Editura Academiei Române.
- DER – Ciorănescu, Alexandru. 2007. *Dicționarul etimologic al limbii române*, ediție îngrijită și traducere din limba spaniolă de Tudora Șandru Mehedinți și Magdalena Popescu Marin. București: Saeculum.
- DLR^a – Academia Română. 2010. *Dicționarul limbii române*. Ediție anastatică după *Dicționarul limbii române (DA)* și *Dicționarul limbii române (DLR)*. 19 vol. București: Editura Academiei Române.
- VRF – Ion Costinescu. 1870. *Vocabularu romano-francesu, lucratu dupe Dicționarulu Academiei Franceze, dupe alu lui Napoleone Landais și alte Dicționare latine, italiene, etc.* Vol. I–II. București: Tipographia Națională Antreprenor C.N. Rădulescu.

Referințe bibliografice

- Bidu-Vrâncianu, Angela (coord.). 2000. *Lexic comun, lexic specializat*. București: Editura Universității din București.
- Bidu-Vrâncianu, Angela (coord.). 2007. *Lexicul specializat în mișcare. De la dicționare la texte*. București: Editura Universității din București.
- Chelaru-Murăruș, Oana. 2021. *Terminologia românească a arhitecturii și urbanismului: câteva categorii, în Chelaru-Murăruș et alii* (editori), vol. al II-lea, p. 411–424.
- Chelaru-Murăruș, Oana, Constantinescu, Mihaela Viorica, Ene, Claudia, Stoica, Gabriela, Vasilescu, Andra (editori). 2021. *Limbă, societate, cultură. În onoare Liliana Ionescu-Ruxăndoiu și Mihaela Mancaș*, vol. al II-lea. București: Editura Universității din București.
- Flaișer, Mariana. 2001. *Cuvintele frumoaselor arte. Schiță pentru o terminologie a artelor plastice, I. Pictura*. Iași: Casa Editorială Demiurg.
- Geman, Bianca. 2014a. *Terminologia arhitecturii în raport cu limba comună*. Document online, consultat pe www.rebe.rau.ro/RePEc/rau/cbccsr/2014-1/5.1_2014_geman_b.pdf, ultima accesare: 05.XI.2022.
- Geman, Bianca. 2014b. *Modalități lingvistice în analiza terminologiei arhitecturii*. Document online, consultat pe www.rebe.rau.ro/RePEc/rau/cbccsr/2014-2/5.2_2014_geman_b.pdf, ultima accesare: 05.XI.2022.
- Popescu, Mircea (coord.). 1995. *Dicționar de artă. Forme, tehnici, stiluri artistice*, vol. I: A–M. București: Editura Meridiane.
- Popescu, Mircea (coord.). 1998. *Dicționar de artă. Forme, tehnici, stiluri artistice*, vol. II: N–Z. București: Editura Meridiane.
- Ursu, N.A. 1962. *Formarea terminologiei științifice românești*. București: Editura Științifică.
- Ursu, N.A., Ursu, Despina. 2004/2006/2011. *Împrumutul lexical în procesul modernizării limbii române literare*, vol. I–III. Iași: Editura Cronica.